

НИКОГА ТОЛКОВА МНОГО

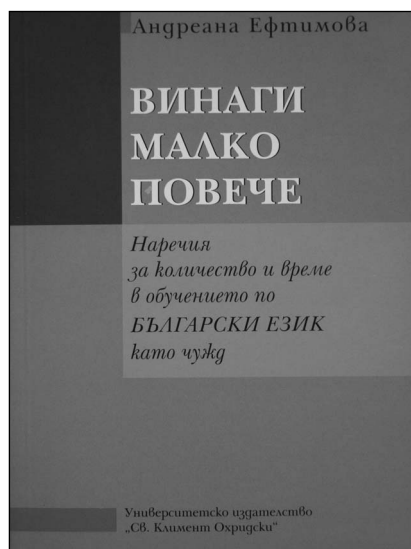
Стоян Буров

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Ефтимова, А. Винаги малко повече. Наречия за количество и време в обучението по български език като чужд.
София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
2010, 231 с. ISBN 978-954-07-3122-3

Както става ясно, зад фриволното, но находчиво заглавие „Винаги малко повече“ стои една съвсем сериозна тема: темата за наречията за количество и време в българския език и в обучението по български език като чужд. Работата е иновативна, защото в България монографичните изследвания на важни лингвистични въпроси на българския език предимно с оглед на чуждоезиковото обучение са изключителна рядкост (не повече от няколко) и защото чрез този труд читателите имат възможност да погледнат на наречията в необичаен ракурс – с оглед не само на техните семантични, а и на техните синтагматични свойства. По интересен начин книгата дава възможност да се задълбочат знанията не само за посочените наречия, но и за съществителните, прилагателните и глаголите, с които те се съчетават, както и за такива категории, като вид и време на глагола, чието изучаване и усвояване от чужденците е най-продуктивно, както се доказва, именно с помощта на наречията за количество и време.

Монографията представя авторката си като задълбочен специалист с афинитет към нова, недостатъчно изследвана проблематика. Книгата има важно значение както за българската лингвистика, така и за методиката на преподаването на българския език като чужд и практиката по съставяне на учебници и учебни

помагала. Това е представително за профила на авторката изследване, която от 2004 до 2011 г. заема редовно асистентско място в катедрата „Български език като чужд“ на Факултета за славянски филологии при Софийския университет. Води упражнения по практически български език на чуждестранни студенти в специалностите „Журналистика“, „Връзки с обществеността“ и „Книгоиздаване“ и лекционни курсове по комуникативни стратегии в чуждоезиковото обучение в специалността „Българска филология“ – по психолингвистика на превода, стилистика и редактиране, както и курсове по психолингвистика и невербална комуникация. Натрупва достатъчно опит в теорията и практиката на обучението по български език като чужд и в полето на приложната лингвистика участва като съавторка в съставителството на няколко учебника по български език за чужденци, има десетки статии в посочените области, а също и в областта на психолингвистиката и лингвокултурологията.

Книгата съдържа увод, заключение и 6 глави, като последната от главите представя проект за изработването на учебен речник на наречията за целите на обучението по български език като чужд, където е дадена и примерна разработка на речниковата статия на наречието *винаги*.

В увода се отбелязва, че анализите на илюстративния материал са изградени върху представянето на наречията като последователност, система и роля в два съвременни учебника: „Български език за чужденци – общ курс“ (2007) и „Учете български език“ (2004). Обособени са 5 основни задачи на изследването: да се разгледат същността, значението и комбинаториката на наречията за време, количество и степен; да се допълнят интерпретациите за тях от функционално-семантична гледна точка; да се извърши анализ на съществуващата традиция при въвеждането им в урочните единици от посочените два учебника; да се открият съществуващите нерешени проблеми и да се направят предложения за ново организиране на граматическия материал и въвеждане на допълнителни учебни задачи.

Важно място в монографията заема главата „Теоретична основа на изследването“, в която се прави подробен преглед на класификацията и семантиката на наречията в изследванията по морфология, на комбинаторните им свойства според генеративната граматика и на техните функции като модификатори в различните функционално-семантични полета. Анализът на комбинативните възможности на наречието с други части на речта и с някои техни категории показва, че в актуализацията на темпорални, аспектиални, детерминативни, компаративни и квантитативни значения на комбинациите наречията, макар да са периферийни езикови средства, имат специално участие.

Следващите четири глави представляват същината на труда. В тях последователно се разглеждат лингвистичните и методическите аспекти на релациите наречие – съществително име, наречие – прилагателно име, наречие – глагол, наречие – наречие.

В главата, посветена на релацията наречие – съществително име, се откроява наблюдението, че вследствие от това отношение се пораждат значения от функционално-семантичното поле количествена определеност – неопределеност. С оглед на обучението по български език на чужденци (пък и не само на чужденци) тук важно място заема въпросът за усвояването на т. нар. бройна форма на съществителните от мъжки род. Струва ми се, че в интерпретациите на въпроса и предложената система от упражнения авторката е могла по-сериозно да се облегне на теоретичния възглед на Ст. Гърдев от цитираната негова книга „Числото в реч“, а именно за категорията количество като бинарна опозиция от определено и неопределено количество, като определеното количество, от своя страна, бъде разглеждано също като бинарна опозиция от точно определено и приблизително определено количество. Всяко от посочените значения се изразява с набор от езикови средства, в който една част се пада именно на комбинацията от наречие за количество плюс съществително име. Въпросът за бройната форма е тясно свързан с делението на съществителните на лични и нелични, а също и с употребата на т. нар. „мъжколични“ числителни (двама, трима и т.н.).

В главата за релацията наречие – прилагателно име е обърнато внимание на ролята на наречието при изразяването на степента на признака на обектите (абсолютни и относителни степени).

Следващата глава, която заема най-голямо място, разглежда релацията наречие – глагол с акцент върху ролята на наречията при изразяване на значенията на две от глаголните категории – вид и време. Съвсем точно е наблюдението, че в учебниците по български език за чужденци представянето на несвършения вид, особено в началните етапи от обучението, доста едностранчиво се обвързва само със значението за повторителност и количествена неопределеност, като се игнорира значението за процесуалност и продължителност. Това води до изкривявания в разбиранията за същността на глаголният вид – една типично славянска категория, която, както е известно, предизвиква изключителни затруднения на обучаемите чужденци, ако те не са славяни. Отбелязан е и реалният риск обучаемите да свържат изразяването на бъдеще време (и дори на минало свършено време) само с глаголите от свършен вид – отново поради абсолютизиране на противопоставянето многократност – еднократност на действията. Особено подробно, с много примери и предложения за усъвършенстване на учебната работа и на учебниците по български език, са разгледани темпоралните отношения.

В главата за релацията наречие – наречие обект на анализ са словосъчетанията, в които наречията, заемащи първата позиция, изразяват значение за степен и подчертават или модифицират значението на признака, изразено с второто наречие (много рано, твърде късно...). С първите наречия се означават т. нар. абсолютни степени.

Важно достойнство на разработката е, че във всяка от главите като обобщение се предлагат допълнителни методически решения и системи от упражнения за тренировка на съответните структури.

В заключението се посочва, че наречието има съществен принос за овладяването на следните граматически категории и значения: вид и време на глагола, число на съществителното име, бройна форма на съществителните от мъжки род, степени на прилагателните имена. „Присъствието“ на наречието в учебниците и помагалата по български език като чужд не е самоцелно, то има място в тях не толкова като основно езиково средство, а като „помощник“, както се изразява авторката, в семантизирането и овладяването на други езикови явления и категории. Всичко това не означава обаче, че неговата роля е чисто техническа и второстепенна, напротив, систематизацията на неговата синтагматика и описанието на функциите му в различните функционално-семантични полета съществено биха допринесли за постигане на по-добри резултати в обучението.

Никога досега не е отделяно толкова много място на наречията за количество и време в обучението по български език като чужд, както това е сторено в рецензираната книга. Няма да е пресилено да се каже още, че след подробните и обобщаващи изследвания на Станьо Георгиев за българските наречия, които бяха предмет и на неговата „голяма“ докторска дисертация, изследването на А. Ефимова заема следващото място с теоретичната си задълбоченост и интересните интерпретации на семантиката, синтагматиката и функциите им. Трудът е толкова по-интересен и с особения ракурс към проблематиката на българския език с оглед на изучаването му от чужденци. Не изглежда пресилено да твърдим и че в това изследване покрай многото неща, казани за наречието, се казват още повече неща за някои специфични български граматични явления и категории.

Книгата „Винаги малко повече“ е явление както за българската лингвистика, така и за методиката на обучението по български език като чужд. Надяваме се, че и в бъдеще, макар вече да има друг хоризонт и други професионално-научни приоритети, А. Ефимова ще продължи с изследванията си в областта на теорията и практиката на чуждоезиковото обучение.

NEVER SO MUCH

✉ **Prof. Stoian Burov, DSc.**

Department of Bulgarian Language
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo
2, T. Turnovski str.
5003 Veliko Turnovo, Bulgaria
E-mail: stobur@abv.bg